

peyami safa "yalnızız" buluşması değerlendirmeler

27 kasım 2021, cumartesi

1. Ayşen Mert,

Türk edebiyatına sonradan ilgi duymaya başladım, bunun sebepleri sıkıcı edebiyat dersleri ve onları sevdiremeyen öğretmenler ile dili ağır romanlar idi. İlk kitabım ablamın ödevi Namık Kemal/ İntibah , ince mavi bir kitapdı, zar zor gizlice okudum, Dilaşup ve benleri hala hatırımda .kendimizce çok okuduk ama neyi, nasıl, niye okuduk bunların ayırımına sonradan vardık. Yıllaaaaar geçti ve ben merak etmeye başladım, Mehmet Rauf, Halit Ziya, Tanpınar, Halide edip,Reşat Nuri ... diye giderken Fatih Harbiye dizisi başladı, seyrettim, sonra kitabını okudum, sonra Matmazel Noralia'nın koltuğu, 9.cu Hariciye koğuşunu çooook önceden okumuş idim, sonra da meraktan Yalnızız geldi, pişman değilim

Payami Safa maddi manevi çok sıkıntı çekmiş biri, Şair bir babanın İsmail Safa'nın oğlu, Sanatın sanat için yapıldığı serveti fünün şairlerinden babası, adını Tevfik Fikret koymuş.Sivasta babası öldüğünde 9 yaşında kemik veremi 17 yaşına kadar hastalığın verdiği fiziksel ve ruhsal bunalım, düzenli eğitim alamamış, 13 yaşında posta telgraf nezaretinde memur olmuş,kendi çabası ile Fransızca öğrenmiş,öğretmenlik yapmış, abisi ile Yirminci Asır gazetesini çıkarmış. Bunlar ile ilgili ayrıntıları her yerde bulabiliriz. Çok erken yaşlarda para için yazmaya başlaması ve bunu içine sindiremediği için içinde sanat iddası ve kaygısı olmayan bu kitaplara Server Bedi ki Server annesinin adıdır, Çömez, Serazat, Safiye Peyman, Bedia Servet isimlerini koymuş, Bu kitaplardan şöhret ve para kazanmış. Özellikle halk yığınları için yazılmış polisiye Cingöz recai serisi çok ilgi görmüş, hatta bunun ile ilgili Haluk Bilginer ile Kenan İmirzalıoğlu'nun bir filmi var. Yazma hayatında bir çok küslükleri ve fikir değişiklikleri var, Necip Fazıl, Yakup Kadri, Nazım Hikmet ile olan kavgaları literatürde yerini almış, Antikömunist tavrı ve Almanya Hitler hayranlığı da kayıtlara geçmiş.

Kitaplarının sadece okumak ve hoş vakit geçirmek için değil,düşünme kendine gelme,iç ve dış dünya, metafizik, madde ruh ayrımı... çok katmanlı olmasına dikkat etmiş ki böyle yazdıklarına da kendi adını vermiş. Fikir yazılarında belirgin bir sağa dönüş görülür. Romanlarında seçtiği karakterin ağzından kendi görüş ve çareleri dile getirmiştir. Oğlu Merve'nin ölümünden 4 ay sonra 1961 yılında 62 yaşında vefat etmiş. Bize de güncelliğini koruyan okunası kitaplar bırakmış.

YALNIZIZ ROMANI: Romanın başı bana bir tiyatro sahnesi gibi geldi, içinde pek çok yabancı kelime var, neyseki sayfa altlarına açıklama yapılmış, ellili yıllarda modern sayılan aileler ve aydın yanı ağır basan insanlar arasında geçiyor,ensest ilişkinin söz konusu edilmesine çok şaşırdım, konu derinleştirilmese bile bahsinin geçmesi, dile gelmesi bile olay.Doğu Batı arasındaki maddi ve manevi farklar konu başlığı sayılır, bunun aileler arası yansıması, iç huzur, tabakalar arasındaki günah ayrımları, Paris özlemi, Baş karakter Samim'in iyi ve doğru insan örnekleri sunar ve etrafa elşetirisel bakarken kızı olması olasılığı yüksek Meral'e aşık olması, Meralin cezmi, samim, Paris arasında gidip gelmesi, Selminin menfaatleri uğruna anasının yüreğine indirme gayretleri,Besimin Hedonist tip olarak yeme içme sevdası, aç adam şeklinde kömunist yaklaşım, Yoldan çıkmış Feriha, Meralin agabeyi selminin nişanlısı Ferit, ayrı anne babalar ve Nebilenin samimin eski sevgilisi olması, evli iken ilişki yaşamaları, böyle çatışmalar

yaşarken Samimin ütopyası Simeranya'dan bahsetmesi, 150 yıl sonrasının hayalini kurması, yalan ile ilgili takıntısı, Böyle iken kitap felsefedeki ruh ve beden tartışmasını edebiyata taşıyor, Proust alıntısı, Albertin Kayıp, alışkanlık ve bıkkınlık çarpışması Nietzsche dip zıtlık, bir şey

hem var hem yok olmaz,Yoklaşma; ihtiyarlık ve ölüm, Varlaşma ; ölüm korkusu ve nefret ile ebediliğe geçiş. Yaşamın anlamının tükenmesi intihar düşüncesi...

Samim ile Necile aşkı Meralde devam ediyor, Sevgiliden babaya geçiş kendi içinde

çelişkili. 'Kendi kendimden nefretim çirkinleştirdiği bir dünyada yalnızım' romanın son cümlelerinden biri, Meralin çelişkisinden genele uzanıyor. Romanın sonunda düşündüklerini yaşadıkları ile karşılaştırıyor ve haklı çıkıyor, ve kendini galip hissediyor. Simeranyayı bastırmaya karar veriyor, simeranyaya rüya yoluyla ulaşıyor ve 150 yıllık bir süresi var, gerçek olmak için.

Kendi fikrime göre romanın sonu zayıf buldum, Okuyucuya bıraktakmaktan oldukça uzak, bu okuyanın kitap üstünde düşünmeye devam etmesi için olabilir mi?

Roman aşk ve psikoloji temalı olarak düşünebildiği gibi, bazılarına göre de estetik roman olarak ele alınmış. Estetik roman; yazarı özgür kılan biçim açısından mükemmeli aramasına fırsat veren ve her dönemde okunabilen bir tür. Birey odaklı, bölümler arasındaki farklı çatışmalar romanı güçlü kılıyor, Anlatımlar kimi yerde birinci şahıs, zaman zaman da üçüncü şahıs. Asıl ve yardımcı karakterler var, Aydın vasıtası ile matematik açıklaması, aç adam ile komünist yaklaşım, arada konuya giren doktorlar, hizmetçi hasibe, Meralin babası... konuyu taşıma görevinde. Roman kısa bir zaman dilimini kapsıyor, yaklaşık 20 günlük bir kesit. Meral Samim çatışması ve felsefi konuşmalar sürekli kendi ile çatışan kriz içinde olan günümüz insanını da tarif ediyor. Beden ve ruh birlikte düşünülmelidir diğinden fazla odaklanmak anlam konusunda buhrana yol açmaktadır. Yazar edebiyat ve felsefeyi birlikte düşünüyor, Edebi bir eser içinde felsefe barındırmalıdır. Samim yazarın okuruna iletmek istediği mesajlar için aracıdır.

Batılı tip; para, maddi başarı, hazzı dayanan ahlak anlayışı

Doğulu tip ; Türk islam uygarlığından gelen manevi değerler, dine dayalı bir ahlak anlayışı bu iki tip arasında ruh ve madde çatışması Payami Safa 'nın ismi ile yazdığı tüm romanlarda karşımıza çıkıyor, Kitaba bir ön söz yazan yazar daha sonraki basımlarda bunu kaldırmış, ilk olarak 1950 yılında gazatede tefrika edilmiş. 1992 yılında tiyatroya uyarlanmış, tek bölümü çekilmiş bir de dizi girişimi var.

Kitap boyunca bu Samimin mi Meralin mi romanı diye düşündüm, sonunda iki sevdiğini kaybeden samim,;

'yalnızlık, gurur ve kibir putlarımız, kendini halının altına süpüren insanlarız' mesajını bize Nietzsche aracılığı ile veriyor. Öncelik iç seyahatimiz bunu dışardan vasıtalar ile özümleyerek sürdürüyoruz. Yalansız bir dünya olan simeranyanın tasavvur edeni Samim bunu ne kadar başarmış, kendini haklı bulması ve bundan emin olarak iç huzuru bulması yalan ola bilir

Buna benzer okuduğum Tanpınar'ın Huzur kitabı ile Sabahattin Ali'nin İçimizdeki şeytan , Mehmet Rauf'un Eylül kitaplarını kitap ile benzer buldum, Bilinç akışı, iç monolog, iç çatışmalar...

Diğer okuduğum kitaplarda da aynı temayı farklı ortam ve kişiler aracılığı ile kendini geliştiren bir Payami Safa buldum, Eleştirmenler arasında Dostoyevski 'ye benzer anlatımlar yaptığını söyleyenler var, suç ve ceza ile benzerlikler var.

Romanda kimin yerinde olsak ne yapardık diye düşündüm, bu da doğrunun eğriliklerinden biri, netice olarak yeni cumhuriyetin üst tabakasını, aydınlarını, batının etkisi altında kalanlarını, doğunun klişelerini yazarın çizdiği manzaralar ile okuduk, İyi de oldu

2. Bengü Aksoy,

Peyami Safa/Yalnızız Romanı

Samim, erkek kardeşi Besim, ablası Mefaret, ablasının çocukları Selmin ve Aydın ile birlikte Yeşilköy'de babalarından miras kalan köşkte yaşamaktadırlar. Samim ve Besim bekar. Mefaret kocasını sekiz ay önce kaybetmiş dul, acılı, zaman zaman iniş çıkışları olan, şüpheli bir kadındır. Kızı Selmin'in Ferhat isimli bir nişanlısı vardır. Bir akşam, Mefaret ile Ferhat tartışır, Mefaret Ferhat'ı ırkçı söylemleri nedeniyle evden kovar. Bu olay sonrasında Selmin, annesine dış biler.

Annesine acı yaşatmak için hamile olduğunu söyler. Çocuğun babası hakkında kimseye de bir şey söylemez. Mefaret, herkesten ve her şeyden şüphelenir bu durumu hazmedemez, şüphe içinde çocuğun babasını araştırmaya başlar. Ağabeyi Samim'den de şüphelenir. Abisinin tuttuğu günlüğü kardeşi Besim ile birlikte okurlar. Mefaret, günlükleri okuyarak, çocuğun kimden olduğunu hakkında bilgi edinmeye çalışır. Semlin ile dayısının hareketlerine kuşku ile bakmaya başlar. Mefaret'in oğlu Aydın orta okula gitmektedir. Matematik sınavına çok çalışır ve hastalanır. Selmin, annesini daha fazla üzmemek için, çocuğunun babasının evlerine gelen, sonradan evin çalışanı Hacer ile ilişkisi olduğu anlaşılan ve polis tarafından aranan bir komünist propagandacı olduğu bildirilen "aç adam" adını verdikleri kişi olduğunu söyler. Bu yalan bilgi sonrasında Mefaret sinir krizi geçirir fakat Selmin, Dayısı Samim'in dikkati sonucunda hamilelik konusunun yalan söylediğini itiraf eder. Samim "Simeranya" isimli "Samim'in düşüncesinde geliştirmiş olduğu dünya düzenini içeren" ütöpik bir kitap yazmaktadır. Samim, daha öncesinde ilişkisi olduğu Necile isimli kadının kızı, yeğeni Selmin'in okul arkadaşı ve Ferhat'ın da kız kardeşi Meral'e aşiktir. Meral'e kitabını ithaf edeceğini söylemiştir. Meral yaşadığı dünya ile duyguları, istekleri arasında kalmış, kendisi ve ailesiyle çatışma yaşayan bir kızdır.

Hayallerinde Paris'e gitmek ve orada konservatuar eğitimi almak isteyen Meral, toplumun dayatmalarından ve aile baskısından kurtulmak istemektedir. Samim, Meral ile konuşarak onu bu isteğinden ve bunalım halinden kurtarmaya çalışır. Bu arada yaşlı bir adamla metres hayatı yaşayan, Meral'in okuldan arkadaşı Feriha Paris'ten gelir. Başta Samim olmak üzere erkek kardeşi ve babası da Meral'in Feriha ile görüşmesini istemez ama Meral sürekli yalan söyleyerek bir yolunu bularak Feriha ile görüşür. Meral'in sürekli kendisine yalan söylediğini anlayan Samim bunu daha fazla kaldıramaz ve Meral'den ayrılır. Babası ve Ferhat'ta Meral'in hareketlerini tasvip etmez, hatta babası onu annesinin yanına Arnavutköy'e göndermekle Ferhat'ta canını yakmakla tehdit edip baskı yaparlar. Meral evden kaçmaya ve Feriha'nın Paris'te yaşayan, yaşlı ama paralı olan Şakir isimli arkadaşıyla evlenmeye karar verir. Gece vakti evden kaçmak için Feriha'yı arabayla gelip onu alması için arar. Meral'in kaçma girişiminde Ferhat onu yakalayıp odasına kilitlet. Meral odasında kendini sorgular, duyguları ve mantığı arasında git gel yaşar. İntihar düşüncesi üzerinde düşünür ve sorgular, hatta "Kendi kendimden nefretimden çerçevelediği ve çirkinleştirdiği bir dünyada yalnızım" yazılı bir intihar notu yazar. İçinde yaşadığı karmaşık durumda sigara içmek ister. Gazı biten çakmağına gaz doldururken gazın üstüne dökülmesi ve parlaması sebebiyle yanarak ölür. Kızının ölümünden habersiz olan Meral'in annesi Necile, evin hizmetçisi Renginaz ile birlikte evde garip parapsikolojik olaylar yaşarlar. Renginaz garip ruh hali içinde kapıya vurulduğunu, ısıklık çalındığını söyler, alevler olduğunu ve "biri beş geçce, biri beş geçce" diye peş peşe söylenerek bir felaket olacağından bahseder. Necile'de garip kapı tıklatmaları ve başında bir el gezdiğini hisseder. Meral'e telefon eden telefona cevap alamaması üzerine telaşlanır Samim'i arar. Israrlı aramalarına rağmen telefonla kızına ulaşamaz. Necile, en son aramasında açılan telefonda kızının yanarak öldüğü haberiyle sarsılır, kalp krizi geçirir. Bu arada Samim'e de ölüm haberi ulaşmıştır. Yeğeni Selmin'i eski nişanlısı Ferhat'ı teskin etmesi için Meral'in evine bırakan Samim Arnavutköy'e Necile'nin evine gittiğinde onun ölüsü ile karşılaşır.

3. Havana Öngeoğlu,

Peyami Safa (1899-1961, İstanbul) ve Yalnızız romanını seçtiği için Ayşen'e teşekkür ederim. Bizleri cesaretlendirip sunuma teşvik eden, yeni tecrübeler edinmemizi sağlayan Mustafa Bey'e de ayrıca teşekkür ederim.

Ben Peyami Safa'nın "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" ve "Fatih Harbiye" romanlarını okumuştum. "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu" 1930 yılında basılmış ve arkadaşı Nazım Hikmet'e ithaf edilmiş en önemli romanlarından biri olarak değerlendiriliyordu. Otobiyografik sayılabilecek,

dönemin İstanbul’una aile, evlilik, toplumsal ve sosyal yaşama ışık tutan bir romandı. “Fatih Harbiye” ise 1931 yılında basılmış yönünü batıya dönmüş modern bir hayatla eski değerlerine bağlı kalmış hayat arasında sıkışıp kalmış yaşamlara ve yine dönemin İstanbul’una ışık tutan bir eserdir. Dili ve olay örgüsü okuyucuyu içine çeken eserlerinde anlatımı, kurgusu, temelini güçlü bulmuştum. Yaşamı boyunca pozitivist, materyalist, mistik, milliyetçi, muhafazakâr, antikomünist tutumlar sergileyerek en çok değişim yaşayan yazarlarımızdandır.

Ancak yirmi yıl sonra basılan “Yalnızız” yapıtını çok daha fazla beğendim. İstanbul, aileler, sosyal yaşam, ilişkiler üzerinden felsefi bir temele dayandırarak, insanların iç seslerini, bilinçaltılarını, kendileriyle hesaplaşmasını, yurt dışında özellikle medeniyetin, sanatın ve edebiyatın beşiği gibi görülen Paris’te yaşama tutkusu, azalan değerlerle ağır basan yıpranmış değerler çatışması, genç yaşlı tezatlığı, eksik ama ekonomik sorunu olmayan hizmetçili aile yaşamları, üretimde ve sanatta yer almayan insanların boş ve hayali duygular hatta saplantılar etrafında savrulmaları yapıtı oluşturur.

Yaşamı süresince çok okuyup bunu kendi edebiyatına mal etmeye çalıştığı, zaman zaman alıntılama ve kopyalamaya varan esinlenmeler yaşadığını biraz sezmiştim. Denk geldi hem Marcel Proust’u hem de Charles Baudelaire’i okuduğumuz günlerin ardından Peyami Safa’yı okuyunca bu esinlenmelerin ne kadar da çok olduğunu gördüm. Özellikle Fransız edebiyatından ve iki yazardan da çok etkilenmiş. Onların edebiyat tekniğini kendi yarattığı edebi eserlerinde hayata geçirmeye çalışmış.

Nitekim “Yalnızız” da Marcel Proust’un Kayıp Zamanın İzinde serisinin “Albertine Kayıp” kitabından alıntılarla anlatısını güçlendirmiş. İkinci bölüm daha çok felsefi temele dayalı bir anlatım içermektedir. Bu bağlamda kadınlara bakış açısı beni rahatsız etti. Kadını horgören, küçümseyen bir yanı var. Bunun üzerinde konuşabiliriz.

Samim bana göre yapıtın başkahramanı. Olaylar O’nun gerçek yaşamı ile Simeranya’da hayallediği ütopyik yaşam arasında gidip gelir. Marcel gibi aşırı detaycı, şüpheci, haklı çıkma arzusu, karşısındaki insanı yok edecek kadar fikirleriyle ve söylemleriyle baskı altına alan, yoketmeye çalışan bir kişilik. Nitekim Albertin’de Meral’de alakasız bir şekilde ölürlər.

4. İpek Uğur Bilge,

Yalnızız adlı eser Peyami Safa’nın 1951 yılında bitirdiği son eseri, Cumhuriyetten sonra Türkiye’de Batılılaşma ve modernleşme dönemine denk geliyor. Hayat tarzımız batılılaşırken düşünce ve etik olarak biraz geride kalıyor. Roman bu zıt kutupların şahıslara yansımalarını anlatıyor. Yazar romanın baş kahramanlarından biri olarak Samim’de canlanıyor. Onsozde yazarın düzenli bir eğitim almadığı belirtilirken eserde sergilediği felsefi ve mantık düşünceleri beni sasirtti ve zorladı. Şüpheci karakteri eserin diğer fertlerinde de tezahür etmekte. Samim ne derece dürüst, başkalarını yargılayabilir mi? Diğer bir şüpheci ise Mefharet, onun bu özelliği kızı ile ilgili olup Samim kadar aşırı değil. Kızı Selmin’in hamile olduğunu duyunca kardeşi Samim’de dahi şüphe duyacak boyutta yine de. Selmin yalan üzerine kurulu bir oyun oynamakta. Roman, ‘im diğer bir baş rolünde Meral var, zengin bir babanın güzel kızı, hürriyetine düşkün , güzelliğini kullanan, kötü örnek Feriha’ min pesinde Amerika’ya kaçma sevdasında. 50 yaşlarında Samim bu genç kıza tutkun, onun ahlaki durumunu hiç beğenmiyor, onun davranışlarını, arkadaşlarını takipte, taş ki ondan umudu kesinceye kadar ama kızı unutmak kolay değil. Roman 2 ölüm ile trajik bir son buluyor. Düşününce ,Samim anne - kızı ile ilişki kuruyor, Besim Meral’ hayran, Meral gayri meşru ilişkiler içinde, Ferhat kendine mübah bulduğu davranışları kardesinde görünce onu cezalandırmaya seciyor. Selmin ise yalanlarla annesine eziyet ediyor. Yasantisi modern, düşünceleri mutaassıp iki aile. Kitabın sonlarında bu kişilerin tek tek günah cikartmalarına da şahit oluyoruz Peyami Safa okuyucuyu

düşündürecek güzel bir eser yaratmış.

5. Cevat Onursal,

İNSAN NE ZAMAN YALNIZDIR?

Yalnızız ,felsefi ,sosyolojik,psikolojik ,metafizik konulara değinmesiyle yer yer ders kitabı havasına dönüşse de ,anlatımındaki zarafetiyle,yerli yerinde kullanılan özdeyişleriyle, roman kahramanlarının kişilik çözümlemeleriyle, okuru düşünmeye,sorgulamaya kışkırtmasıyla keyifle okunan zor kitaplar listesine alınabilir.

Yalnızız'ı okurken Sakallı Celal'in "Türkiye doğuya giden bir gemidir içindekiler batıya koşar " sözü çokça aklıma takıldı,bunun nedeni yaşam biçimleriyle yüzlerini batıya dönen kentsoylu roman kahramanlarının

doğu -batı, ruh-beden,idealizm-materyalizm sarkacında her ne kadar bir sentez yapmaya çalıştığı söylene de yüzünü doğuya,ruha ve idealizme dönen P.Sefa tarafından ince ince eleştirilmeleridir. P.Sefa daha da ileri gider, Selmin ile dayısı Samim arasında sapkın bir ilişkinin olabilirliğini ima ederken batılılaşmaya, "batı ahlakına " bir gönderme yapar.

Romanın ana kahramanı kimdir, ütopyasına koşan Samim mi , hayallerinin peşinden koşan Selmin mi,yemek metaforuyla hep tüketen maddeci insan simgesi Besim mi,yoksa paranoyalarının esiri Mefharet mi ?

Bu sorunun cevabında parmak Samim'i gösterse de bence ismi sayıların hepsi romanın ana kahramanı, belki de kitabı okunası kılan nedenlerden biri de bu.

Ve son sözü Baudelaire Paris Sıkıntı'sında Paskal,'dan bir alıntıyla söylüyor,

"Neredeyse tüm mutsuzluklarımız odamızda yalnız kalmayı bilememiş olmamızdan geliyor başımıza. "

6. Mehtap Uygun,

Bu kitabı okurken ana fikrinin ne olabileceği hakkında, kitap bitimine kadar düşündüm.

Seçeneklerim,

1.siTrajediden beslenen zayıf karakterli bir adamın ailesi dışında kalan çevresindeki yakın olduğu insanları, acımasızca eleştiren, yargılayan, hiç bir şekilde önemsemeyen, kibirli bir bakış açısının detaylandırılmış anlatımı

2. Kendilerini halk olarak değil de daha üst düzeyde konumlandıran, doğu ile batı arasında kalmış, değer yargılarının olduğunu varsayan ancak ne denli dejenere olduklarının farkında bile olmayan bir cemiyetin traji komik hallerini anlatması

Olabileceğini düşündüm. Ana fikri ne olursa olsun bu kitap bana öfke dışında pek bir şey hissettirmedi ve öğretmedi. Yazar bir röportajında kendini bir roman kahramanının yerine koyduğunu ve tamamen kendi dünya görüşüyle, tarafsız olmadan fikirlerini yansıttığını söylüyor. Bu durumda bu kitapta Samim'in yerine koymuş olduğunu düşünüyorum. Yine kendi söylemiyle Türk- Müslüman bir kimliğe sahip olmasının bunu destekleyen bir gerçek olduğunu kanıtlar nitelikte.

7. Semra Kılıçtepe,

Peyami safa, daha önce de kitaplarını okuduğum bir yazar.

Fatih Harbiye, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu'nu, okul yıllarında öğretmenimizin tavsiyesiyle okumuştuk. Yalnızız'ı yeni okudum, yazar neredeyse her kitabında olduğu gibi bu kitapta da sanki

modern kadına (ki ona göre sanki hepsi, onun anlayışında ahlaki değerlerini yitirmiş) karşı saplantılı fikirler besliyor. Aslında kadını görüş şekli 268. sayfada su sözleriyle ortaya çıkıyor:

-Kadını başka türlü anlamıyorum. Ne konuşulur bu mahkumlarla, prens hazretleri? Birşey öğrenmek ve başkalarına satmak için ağzının içine bakarlar, başkalarından öğrendiklerini de sana satarlar. Bütün dünya tarihinde orjinal bir fikir söylemiş tek kadın tanıyor musun? Yazar Besime söylediği bu sözleri Samime yalanlamayarak onunla aynı çıktı paylaştığını gösteriyor.

Kitabı okurken bana, sanki Kayıp Zamanın İzinde romanına bir benzerlik var hissi verdi, herhalde Yazar Proust'u okumuş etkilenmiş diye düşünürken 238. sayfada zaten kendisi de bunu itiraf ediyor, ama sanki bu biraz Proust'un alaturka versiyonu gibiydi Proust kadın kahramanlarını zeki kisiler olarak anlatıyordu, hatta orada erkekler kadınların zekası karşısında geri adım atan tiplerdi.

Yazar kişilerin ruh hallerini çözümlemekte başarısı, dilinin kıvraklığı, anlatım tekniğindeki denemeleri ile yeteneğini gösteriyor.

Bu arada sanki her konudaki bilgisini göstermek ister gibi kapitalizm, komünizm, sendikalar, dini konular, sanki hepsine biraz girip çıkıyor. Birde Arnavutlarla ilgili anlatımlarında biraz ırkçılık hissettiriyor (veya bana öyle geldi, sanki bir alay, küçümseme)

Ve daha kitabın başı 20. Sayfa "Bu bir kromozom muammasıdır dedi, üçümüzün aynı ananın ve aynı babanın çocukları olduğumuz muhakkak. 1923'ün ortasına kadar doğanlar bu emniyetle konuşabilirler... Beni oldukça rahatsız etti, sanki cumhuriyet ahlaksızlığı getirmiş gibi.

Romana gelince zevkle okudum. Yazar yer yer anlatıcı değiştirerek romana bir tat katmayı başarmış. Konu gene klasik Peyami Safa, Batılılaşma çabası içinde ahlaki değerlerini yitirmiş aileler, diğer taraftan geleneklere bağlılığını koruyan iyi gösterilen tipler... Simerenya ile yazar roman içinde roman denemesi yapmak istemiş ama ben Simerenya da yapmak istediklerine pek giremediğini düşünüyorum .

Çok farklı bitmesini beklediğim sona gelince ki bu farklılık anlatım bazında... Çok dramatik olan Meral'in ölümünü birden bile Necile ve Renginaz'ın evinde yaşanan olaylarla anlatmaya başlıyor, birden bire kendimi Hüseyin Rahminin Gulyabani romanında buldum, komedi olarak yazılmış bir kitapta gülerken okuyacağım bu anlatım ... ve bunların gerçek olduğuna bizi inandırma gayreti, buradan sonra kitap anlatım olarak da, konu olarak da bir başka noktaya dağıldı.

Bir de Samim Meral'e o kadar tutkunken nasıl oldu da onun o trajik ölümünü o kadar soğukkanlılıkla karşılayabildi, halbuki kendini benzettiği Proust Albertine'nin ölümüyle büyük bir yıkım yaşamıştı... Sonra birden Necile'ye olan eski sevgisi ve onun ölümünü de rahatlıkla kabullenmesi.

Tabi en önemlisi de yüzde elli kızı olma ihtimali olan bir kıza duyduğu hisler ve onunla arkadaşlığı. Kitabı okuduğum müddetçe bu enstest olabilecek ilişki beni rahatsız etti. Anladığımız kadar Necile de bu konuda kesin bir fikre sahip değildi.

Aslında kitap hakkında konuşulacak çok şey var, öğleden sonra konuşmak üzere sevgiler.

8. Şükran Şenol,

Peyami Safa'nın daha önce birçok kitabını okumuştum. Daha sonra birbirinin aynı hikayeyi anlattığı sonucuna varmış ve diğer eserlerini okumayı bırakmıştım. Yalnızız romanını okuyunca bu tespiti daha da pekiştirmiş oldum. Yazarın Dokuzuncu Hariciye Koğuşu ile başlayan ruh-beden, Doğu-Batı, İdealizm- Materyalizm vb. düşüncelerin karşıtlığı ve birbirleri ile hesaplaştırılması Yalnızız romanı ile de sürmekte. Her yazdığı romanla bunda olmadı anlatamadım deyip başka bir romanda anlatmaya geçmesi. Böyle böyle son romanı Yalnızız a ulaşmış. Ama hala birilerini ve

beni ikna edebilmiş değil.

Romanın ilk baskılarından sonra romandan çıkarılan prolog kısmında, henüz adı söylenmeyen fakat daha sonra adının Samim olduğunu anladığımız bir adamın, sevgilisinin kendisine yalan söylediğini anlaması üzerine yaşadığı duygular, iç diyalog veya bilinç akışı diyebileceğimiz bir şekilde anlatılmaktadır. Prologda Samim, yolda karşılaştığı bir kadınla konuşmaya başlar, ona bugün yalan söyleyip söylemediğini sorar. Kadının doğruluğuna inanan Samim, onun evine gider ancak sabah kalktığında soyulmuş olduğunu ve kadının kaçtığını anlar ve roman başlar.

Okuduğum kitaplarında Doğulu erkek tipi ruhu, batılı erkek tipi ise maddeyi savunur. Karakterler de bazı farklılıklar olmasına rağmen genelde birbirlerine benzerler. Örneğin Yalnızız da ki Samim’le, Sözde Kızlar romanındaki Nadir, Fatih Harbiye romanındaki Şinasi karakterleri birbirlerine çok benziyorlar. Kadın karakterler arasında da aynı şekilde benzerliği görebiliyoruz.

Kitaplarında kadın erkekten daima aşağıdadır ve hiçbir zaman kadın kahraman çalışmaz. Görevi de ona iyi bir eş olmak. Kadının okumuş olması, kültürlü olması, müzik aleti çalıyor olması, kendisi için yani erkek için. Kadın karakterler almış olduğu eğitimi de çalışmak için kullanmaz. Genç kızlar hem açık fikirli, kültürlü, müzik aleti çalmayı bilecek hem de kocasına itaat eden, tek gayesi erkeğini mutlu etmek olacak.

Kitapta Samim’de temsil edilen ideal insan modelinin okurlar üzerinde etki bırakmasının sağlanması hatta daha da öteye gidilerek onlar tarafından benimsenmesi istenmiştir. 400 sahifenin üzerinde olan kitabın olay kısmı kitabın dörtte birini ancak tutarken. Kitabın dörtte üçlük kısmını ise yazarın tahlilleri veya dikteleri kaplamaktadır.

Tasarladığı dünyasının iyi olduğunu kanıtlamak için diğer karakterler ve olaylar birer kukla ve malzeme olarak kullanılıyor.

Ancak Samim örnek insan olarak verilirken bu kadar maneviyata düşkün her şeyi bilen ideal bir karakter olmasına rağmen evli bir kadınla ilişki yaşamaktan kaçınmaz. Yıllar sonra doğduğu günü bildiği kendisinin den yaklaşık 30 yaş küçük ve kendi kızı (Meral) olma ihtimali bilimsel olarak kanıtlanmamış olmasına rağmen onunla sevgili olması, Ayrıca kitabın başında Sermin’in hamile zannedilerek Samim den şüphelenilmesi de aile içi ensest bir ilişki de örnek insan tipine layık görülmüştür

Yine aynı şekilde romanda kimi karakterlerin önsezileri, abartılı bir şekilde dile getirilmiştir. Örneğin; Meralin annesi Necile hanımın rüyasında, Samim’in tabut içinde Merali denizden gökyüzüne çıkarması gibi. Yine Renginaz’ın baktığı fallar, Meralin yanacağını bir saat önceden hissetmesi, Samimin kilometrelik ötelere burnuna yanık kokusunun gelmesi.. Vb. gibi olayları yazar önsezi, telepati, Kehanet, Keramet. Vb. kavramlarla açıklamaya çalışmış ama inandırıcı olamamıştır.

Romanla birlikte birçok yan okuma yapma fırsatım oldu. Nadir Nadi’nin “Perde Aralığından” kitabındaki anıları, Vedat Günyol’un “Daldan Dala” isimli kitabındaki anıları Cevdet Kudret’in “Türk edebiyatında Hikaye ve Roman” ve Berna Moran’ın “Türk romanına eleştirel bir Bakış” ta ki görüşleri okuyunca En üstte belirttiğim görüşlerimde isabetli olduğum kanaatine vardım. Berna Moran’ın iki tespitine aynen katılıyorum.

1. olarak Peyami Safa ilk romanlarını kaleme aldığı yıllarda İstanbul’daki çevresinde, bir yanda, köklerinden kopmuş, ahlakça çürümüş, para ve zevk için yaşayan bir zümre; bir yanda da İslami geleneklerle yetişmiş, milli ve manevi değerlere bağlı, yurtsever, dürüst bir zümrenin var olduğunu görüyor ve bunların karşıtlığını Batı-Doğu çatışması çerçevesinde ele alıyordu. Bu iki zümreden birincisinin kokuşmuşluğunu, ikincisinin de sağlıklılığını göstermeye çalışırken pek değişmeyen bir roman şeması belirir ilk yapıtlarında. Bu toplumsal sorun üçü erkek biri kız başlıca dört kişinin rol aldığı bir aşk öyküsü üzerine oturtulur. Erkeklerden biri Batı, öteki Doğu’dur; ikisi arasında kararsız

bir genç kız, bir de yazarı temsil eden, bilgili ve Doğulunun dostu olan bir adam vardır. Bu dörtlü kuruluşun kişilerini, bunların karakterlerini, aralarındaki ilişki yapısını ve çıkan çatışmayı bulabiliriz. (Berna Moran Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış.1.cilt 2001-10.baskı sayfa 219)

2. olarak şu tespitine katılmamak elde değil:

“Peyami Safa bazı ruh hallerini çözümlemekteki başarısı, kurgudaki ustalığı, dilinin kıvraklığı, anlatım tekniği üzerindeki denemeleri ile bir romancıdan beklenen birçok meziyetlere sahip yetenekli bir yazardı. Fakat romanlarında ciddi, toplumsal sorunları işlemek isteği sonucu, başlangıçta Batı-Doğu sorununu basit kişiliklerde somutlaştırarak ortaya koymaya çalışması ve giderek bu sorunu daha soyut bir düzeyde çözümlemeye yönelmesi romancılığını güçlendireceği yerde baltalamış ve zamanla düşünür yanının sanatçı yanını ezmesine yol açmıştır.” (Berna Moran Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış.1.cilt 2001-10.baskı sayfa 257)

9. Şebnem Balaban,

Yalnız romanını çok begendim.1950 yılında yazılmış olsa da bana bugünde de yasadığımı hissettirdi.Anlatımı ağır olsa da roman okuyucuyu içine alıyor, onlarla yasadığımı düşündürüyor. Roman aynı evde yaşayan, birbirinden oldukça farklı mizaç, düşünce ve davranışlara sahip aile üyelerini anlatıyor. Bir arada yaşamalarına rağmen, kendi içinde yalnız kalan ve baskı altında yaşayan kişileri anlatıyor. Romanın baş kahramanı Samim bu yaşayanlar için kafasında kurduğu düş ülkesi olan SİMERANYA yı kurar. Simeranyayı herkesin yaşamak istediği düş ülkesi olarak hayal eder. Samimin yaptığı ruh tahlilleri sayesinde insanların ne kadar yabancılaştığı ve yalnızlaştığını anlatıyor roman. Peyami Safa doğu-batı arasına sıkışmış toplumu gayet güzel anlatmış, toplumdaki ahlaki çöküntüyü iyi işlemiş. Yalnız romanının sonunda insanın maddeden ziyade ruha yöneldiği zaman kendini bulacağı ve huzura kavuşabileceği vurgulanır.

10. Fatoş Öcal,

Metnini öfke bilendire bilendire okutması yazar için bir başarı mıdır, bilmiyorum.

Ben bir kadın okur olarak Yalnızız'ı maalesef böyle okudum. Ayrıntılarını zoom'da konuşacağımız kitabın her şey olan dili Cinsiyetçi, faşist ve ırkçı. Yazar, 414 sayfa dünyanın yarısı olan bir cinsi, öteki yarısı olan erkek cinsi nezdinde aşağılarken, yetmiyor kendi cinsine de düşmanlaştırıyor. Yavaş yavaş bir üst insan konumlanışıyla 414 sayfa kadın düşmanlığı zerk ediyor okura.

Düşmanlaştırması öyle bir boyuta varıyor ki, Meral'e makul, onun tanıdığı, saydığı tanrının ebediyete intikal biçimlerinden birini bile kullanmıyor, yakıyor. Ortaçağ'ın cadı diye yaktığı kadınlar gibi tırnak uçlarından saçlarına dek yanan bir kadın bedeniyle dünyanın yarısına "ahlaklı olun, itaat edin" derken, Yüzde yüzüne de, çürümüşlüğüyle mide bulandıran burjuva sınıfı temsilinde oldukça başarılı olan Milliyetçi, ırkçı, Faşist, cinsiyetçi bir sistemin devamını Yazar-Samim olarak meşrulaştırıyor. Diliyle, üslubuyla...

Dolayısıyla, çooooook uzun zamandır ortaya çıkarılan tüm edebi metinlerde dilin özellikle cinsiyetçi dil olması o metni kıyasıya tartışırken, bu kitabı okumak bana kaybettiğim bir zaman olarak kalacak.

PEYAMİ SAFA- YALNIZIZ; Kayıp zamandı benim için.

11. Şule Dandik,

Dünya klasikleri arasında yer alabilecek bir Peyami Sefa eseri "YALNIZIZ"

Aynı evde yaşayan farklı huy Mizaç ve kişiliğe sahip karakterlerin hikayeleri üzerinden doğu-

batı, madde- mana, ruh-beden, Aşk- nefret, idealizm ve Materyalizm gibi konular sorgulanarak toplumun yaşadığı buhran anlatılıyor.

Bunun yanı sıra bu bunalımdan çıkılabilmesi için, Samim'in düşlediği ve yazmaya başladığı "Simeranya" isimli ütopyayı anlatıyor.

Bu ütopyada yaşamın tüm alanları kapsayacak bir reçete sunuluyor

Reçetede insanın yalnızca para mal mülk gibi maddi şeylerle mutlu olamayacağını aynı zamanda yaşamın anlamını keşfedip ruhunu manevi değerlerle doyurduğunda huzura kavuşabileceğini dile getiriyor buradaki anlatımların felsefe açısından çok değerli olduğunu düşünüyorum

Aslında hepimiz yalnız değil miyiz? Önemli olan bu yalnızlığımızla barışık olabilmemiz ve üretken olabilmemiz değil mi?

411 sayfadan bir alıntı" Bırak şu maddeyi, boş şu ölçü dehanı, doy şu fizik ve matematik tecessüsüne, kov şu kemiyet fikrini, dal kendi içine, koş kendi kendinin peşinden Bul onu, bul kendini, bul ruhunu, bul, sev, bil, an gör kendi içinde gör Allah'ını kendine dön kendine bak kendine gel"

Betimlemeleriyle psikolojik tahlilleri ile sıkılmadan okunan doğu ile batı arasında sıkışmış Bir toplumu anlatan bu değerli kitap hakkında daha çok söylenecek söz var Güzel bir buluşma olsun diyorum

12. mustafa süttaş

daha önce sadece "9. hariciye koğuşu"nu okudum. bu kitabın hem tema olarak hem de anlatma ve yazma tarzı olarak modern bir romanın gerekli tüm unsurlarını taşıyan türk edebiyatı açısından "klasik" sayılabilecek bir yapıt olduğunu düşünmüştüm. nazım hikmet de bu noktada benzer bir saptamada bulunmuştu. elbette yazarın ideolojisi bu yapıta da damgasını vurmuş ve insanı yalnız maddi varlığı ve yaşamıyla değil, aynı zamanda inançları, dünyaya ve kendine dair algı ve anlamlandırmaları ile ortaya koymuştu. kuşkusuz dünya görüşünü kabul etmesem de anlattığı gerçekliğe dair bir kuşku ve olumsuz yaklaşımım söz konusu olmamıştı. ama yine de yazarın başka bir romanını da okuma ihtiyacı hissetmemiştim. çünkü yazarın dünyaya, insana ve onun toplumsallığına dair yaklaşımının, politikasının benimkilerle uyuşmanın ötesinde, benzer yanlarının bile olmadığını başka kaynaklardan ve okuduklarımdan biliyordum.

"yalnızız"ı da aynı duygularla okudum. burada, ilkinde göre entelektüel düzey daha yüksek, konu ve kahraman/karakter seçimi biraz daha sosyoekonomik katmanlanma olarak daha yukarıdaydı. ele alınan konu ise bu kahramanların gündelik basit/temel dertleri de aslında temsil ettikleri sınıfın genel karakteristiklerine uygun ve benim de ilgi alanımda olmayan konulardı.

romanda dikkâtimi çeken iki temel özellikten ilki kullandığı eril söylem ve kadına dair aşağılayıcı nitelendirmenin varlığı, ikincisi ise bu düşüncelerinin psikolojik "durum/gerçeklik" ile açıklanmaya çalışılmasıydı.

bu iki unsur aslında romanda okura sunulmak ve en azından tartışmaya açmak istenen tüm diğer düşünce ve olayların önüne geçiyor ve romanı bir tartışma düzlemi olarak ele almayı engelliyordu. bunun nedenlerini düşündüğümde de aslında yazarın amacının bu önemli konuların (varlık / varoluş / anlam meseleleri) tartışılmasının ötesinde, yazarın kendisini var ve kabul ettirme temelinde bir yapıt ortaya koyma amacında olduğunu görmemdi. yazarın bu kitabı, samim'le özdeşleşen p.safa'nın dünyaya bakışı ve bu dünyaya dair yapmaya çalıştıklarını (aslında yapamayacağını bildiği halde) anlatan bir "kuramsal yapıt" olarak yazdığını düşünmeme yol açtı.

kitabın içinde ele alınan ve gerçekten üzerinde çok, geniş ve derin biçimde düşünülmesi ve tartışılması gereken pek çok konu, kitapta yeğlenen anlatım tarzı (monolog, dikte, dayatma) ve

okurun dolduracağı hiçbir boşluk olmaması nedeniyle gerçekleşemedi.

sonuç olarak bu kitapla p. safa aslında düşüncelerini örnek bir olay üzerinden bize kabul ettirmeyi hedefleyen bir roman yazmış. bunu yaparken de pek çok insanın katılaağı geleneksel ahlâki unsurlar üzerinden giderek kadını ve kadınlığı mahkûm eden bir tarzda yapmaya çalışarak, aslında bir edebi yapıtta olmaması gereken bir biçimde yapmış. bence bu kitabın gerçek anlam ve değerini ortaya koyarak, milliyetçi muhafazakâr dünya görüşünün, bugüne kadar erişen yaklaşımını deşifre ve afişe etmek her iyi okuyucu ve edebiyatseverin yapması görevi olmalıdır.

kitapta bence dikkâte alınması gereken önemli noktalar vardır:

* meral'in yapmaya çalıştığı şeye (fransa'ya gitmek ve gününü gün etmek, 'dejenere olması') itirazın nedeni öncelikle meral'in bundan göreceği zarar değil, onun böyle yapmasının yanlışlığı olarak ortaya konuluyor. itiraz edenlerden tümü bu bağlamda tutum alıyor. onu destekleyen hattâ yolunu açan feriha ise daha baştan "yanlış" bir insan olarak nitelendiriliyor, yazar ona da yaptığını savunacak bir konum vermiyor. dolayısıyla burada bir tür toplum mühendisliği çabası var ve yazar kahramanları aracılığı ile romandaki diğer kahramanların yaşamlarına müdahâle etmeye yelteniyor. bu da muhafazakâr bakış açısının her varolduğu yerde benimsediği ve takındığı bir tavidir. yazar ve onun temsilcisi olan karakterler "dejenere" olana karşı, onu düzeltme amacıyla ve derdi de bu. onun bu yönde yaşadıklarından yola çıkarak okurun kendisine bir sonuç çıkarması değil, okura yazarın ve "olumlu" kahramanların düşünce ve tutumlarını benimsemesi dayatılmış durumda. hattâ o kadar ki burada bir insanın yaşamını yitirmesine neden olan ferhat'ın kızkardeşini odasına kilitlemesi hiç sorgulanmıyor bile. "hapsetmek" yanlış olana yönelik bir yaptırım olarak tanımlanıyor. bu noktada yeğlenen "ölüm" biçimi (sadece bir "kaza" olarak sunumu), bir itirazın ("karşı çıkış olarak intihar") dillendirilmesinden daha çok, ilâhi adaletin tecellisi biçiminde sunulması bile yazarın kendini ve fikrini destekleyecek bir unsur olarak kullanılıyor ve kadın o anında bile nesneleştiriliyor. üstelik o kadının belki de kendi çocuğu olabileceği ihtimâli zerre kadar akla getirilmeden, akla gelse bile o sonu hak ettiği kabul edildiği için zerre kadar acı duyulmadan anlatılması yeğleniyor.

* "simeranya" gerçek bir ütopya mı, yoksa p.safa'nın benimsediği "nasyonal sosyalizm"in ideolojisinin ifadesi mi olduğu da tartışılacak temel unsurlardan birisidir. burada da gündeme getirilen ütöpik dünya "kontrollü bir kapitalizm ve korportaizm"dir. bu da komünist sistemin karşıtı olarak sunulan bir öneridir ve aslında hitler'in almanya'da yaptığı şeyin aynısıdır. bu dönemde almanya'da uygulanan eğitim biçimi olan (waldorf yöntemi) simeranya'nın eğitim modeli olarak sunulmaktadır. (bu yöntemi rudolf steiner, savaş dönemi almanya'sında fabrikalarda çalışan işçilerin çocukları için geliştirmiştir.)

* samim'in önerdiği güncel yaşam biçimi sadece itirazlara ve yanlışlamalara dayanan bir biçimdir ve gerek bir karakter olarak kendi benimsediği ve uyguladığı yaşam, ne olarak ortaya konulmadığı gibi, onun kapitalizm içindeki yeri (rantyeciliği) tartışılmamaktadır.

* eğitim okumakla okuduğunu alıntılarla gerçekleştiren bir şey değildir, bilginin sindirilmesi ve kullanılması süreci çok önemlidir, burada p. safa öğrendiklerini sadece kendi düşüncesini kanıtlamak amacıyla birer söylem olarak ortaya koymaktadır, bu bağlamda da onların özünden habersiz olduğunu ortaya koymaktadır.

* bu romanın gerçekten irdelenmesi ancak suat derviş'in romanları ile birlikte okunması ve kıyaslanması ile olanaklıdır.